

Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük'ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi

Tuncay Böler^a

Özet

Sözlükler, ait oldukları dilin en önemli eserleri arasındadır. Bir milletin sahip olduğu değerlerinin, kültürel varlıklarının ve yaşama tarzının iz düşümünü sözlüklerde bulmak mümkündür. Bu yüzden sözlükler hazırlanırken dil varlığının en iyi şekilde yansıtılmasına gayret edilmelidir. Bu çalışmada, Türkçenin iki sözlüğü -Türkçe Sözlük ve Örnekleriyle Türkçe Sözlük- çeşitli yönleriyle karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Sözlük, Örnekleriyle Türkçe Sözlük, sözlük bilimi

Abstract

Dictionaries are among the most important productions of the language they belong to. It is possible to find the reflection of life style and culture and the values that a nation has. Therefore, when preparing a dictionary, language should be reflected in the best way. In this study, two dictionaries -Turkish Dictionary and Turkish Dictionary with Examples- are compared and appreciated in many aspects.

Key Words: Turkish Dictionary, Turkish Dictionary With Examples, lexicology

---

^a Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, tuncaybolera@gmail.com

1. Giriş

Sözlük; *bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat* biçiminde tanımlanmaktadır. (Türkçe Sözlük 2005: 1806) Hatta, birçok sözlük edebî eserlerden seçilmiş olan örnek cümlelere ve ayrıca atasözlerine de yer vererek dili güzel kullanma yolunda kılavuzluk da yapmaktadır.

Sözlükler, dilin temel kitaplarıdır. Bu temel kitaplarda, dilde geçen bütün söz varlığına yer verilir, onların tanımları yapılır, okunuşları, yazılışları, vurguları, hangi dilden oldukları, dil bilgisindeki yerleri gösterilir. Uzak ve yakın, gerçek ve mecaz bütün anlamları örnekleriyle ortaya konur. Kimi zaman kökenleri hakkında bilgi verilir.

Sözlükler baştan sona kadar okunan kitaplar değildir ama onların dilin anayasası olmak gibi çok önemli bir görevi vardır. Çünkü sözlük, yalnız dilin söz varlığını (vokabüler) toplamakla kalmaz; dili korur, onu bozulup yozlaşmaktan kurtarır. Bu özellikleriyle dilin yapı taşı denilebilecek üstün bir değer taşır. *Bir dil hakkında fikir edinmek istiyorsak önce onun iki kaynağına, sözlüğüne ve gramerine başvururuz. Bilindiği gibi sözlük dilin malzemesini, yani kelimelerini toplar, gramer de bunların kullanılmasıyla ilgili kuralları verir. Dil konularının konuşulduğu her devirde, her yerde mutlaka bunlardan bahsedilmiştir.* (İlaydın 1953: 128)

Doğan Aksan, sözlükleri şu şekilde gruplandırmıştır:

1. Bir ya da birden çok dilin sözvarlığını işleme bakımından:

a. Tekdilli

b. Çokdilli sözlükler

2. Abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına göre:

a. Abecesel sözlükler

b. Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri

3. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:

a. Genel sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler)

b. Lehçebilim sözlükleri

c. Eşanlımlı, eşadlı, tersanlımlı öğeler sözlükleri

ç. Yabancı öğeler sözlükleri

- d. Tarihsel sözlükler
- e. Kökenbilgisi sözlükleri
- f. Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri)
- g. Argo sözlükleri
- h. Deyim ve atasözü sözlükleri
- ı. Anlatımbilim sözlükleri
- i. Sanatçı ve metin sözlükleri
- j. Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri
- k. Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri (Aksan 1998: 75-76)

Türkiye’de geçmişten günümüze değin çeşitli sözlük çalışmaları olmuş, Türkçenin söz varlığını değişik amaçlar doğrultusunda yansıtan sözlükler ortaya konmuştur. Sözlüklerimiz arasında, kavram sözlüklerine Ş. Recai Cin’in *Kavramlar Dizini*’ni, genel sözlüklere Şemsettin Sami’nin *Kamus-ı Türki*’sini ve Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*’ünü, lehçe bilimi sözlüklerine Ahmet Bican Ercilasun başkanlığında bir komisyon tarafından hazırlanan *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü* ile *Derleme Sözlüğü*’nü, eş anlamlılar sözlüğüne Mehmet Ali Ağakay’ın *Türkçede Yakın Anlamalı Kelimeler Sözlüğü*’nü, yabancı ögeler sözlüklerine Mustafa Nihat Özön’ün *Türkçede Yabancı Kelimeler Sözlüğü*’nü, tarihsel sözlüklere Türk Dil Kurumunun *Tarama Sözlüğü*’nü ve hazırlıkları devam eden *Tarihsel Sözlük*’ü, köken bilgisi sözlüklerine Hasan Eren’in *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*’nü, terim sözlüklerine A. Ferhan Oğuzkan’ın *Eğitim Terimleri Sözlüğü*’nü, argo sözlüklerine Ferit Devellioğlu’nun *Türk Argo Sözlüğü*’nü, deyim ve atasözü sözlüklerine Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*’nü, metin sözlüklerine Hasan Eren ve Hamza Zülfikar tarafından hazırlanan *Anayasa Sözlüğü*’nü, tersine sözlüklere Efrasiyap Gemalmaz’ın *Türkçe Sözlük’ün Ters Dizimi*’ni örnek olarak verebiliriz.

Genel sözlükler arasında yer alan Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*’ü 61 yıllık geleneği olan bir eserdir. Tabii ülkemizde sözlük çalışmaları sadece Türk Dil Kurumu tarafından yapılan çalışmalarla sınırlı kalmamıştır.¹ Diğer bazı kuruluşlar bünyesinde de sözlükler hazırlanmıştır. Bu sözlüklerden birisi

---

¹ Dil Derneği, Kubbealtı Kültür ve Sanat Vakfı, Yapı Kredi Yayınları ve Adam Yayınlarının çıkarttıkları sözlükler de vardır.

de Millî Eğitim Bakanlığı yayınları arasında çıkan *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'tür.

Biz bu yazımızda *genel sözlükler* sınıfında yer alan Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*'ü (Ankara 2005, 10. baskı) ile Millî Eğitim Bakanlığının *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'ünü (1 ve 2. ciltler 1995, 3 ve 4. ciltler 1996) aşağıdaki yönlerden ele almaya ve karşılaştırmaya çalışacağız:

2. Sözlüklerde Kullanılan Yöntem Bakımından Türkçe Sözlük ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük

2.1. Madde Başı, İç Madde Bakımından

a. Sözlük hazırlarken en önemli aşamalardan biri, madde başlarının düzenlenmesidir. *Türkçe Sözlük*'te madde başı anlayışı, “*Herhangi bir nesnenin veya kavramın adı olarak tanımlanan ve “sözlük birimi” olarak adlandırılan söz ve söz öbekleri, bitişik veya ayrı yazılmasına bakılmaksızın madde başı yapılmıştır: almak, balık, atom ağırlığı, badem yağı, çeşitkenar, derslane, hizmet içi eğitim, işkembesi geniş, kapalı yüzme havuzu, yön gösterme eki vb.*” denilerek ortaya konmuştur. (*Türkçe Sözlük* 2005: XIII) *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te *atom ağırlığı, âcil servis, açık açık, açık artırma, adâlet sarayı, adlî tabip, benî Âdem, bir çok, badem yağı, cadı kazanı, damarı bozuk, ev bark* gibi örnekler *Türkçe Sözlük*'ten farklı bir yaklaşımla, sözleri oluşturan ilk kelimenin bünyesinde iç madde olarak verilmiş; fakat *adamakıllı, adım adım, al aşağı etmek, baba anne, baba yiğit, bakım evi, beşi birlik, bel kemiği, bilir kişi* gibi sözler sözlüğün yöntemine ters olarak madde başı yapılmıştır. Bunların *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te *adam, adım, almak, baba* madde başları içinde iç madde olarak verilmesi beklenirdi.

b. Sözlük hazırlanırken göz önünde bulundurulacak niteliklerden birisi de hangi dönemin, bölgenin ve seviyenin Türkçesini vereceğidir. Nitekim Kâmûs-ı Türkî'ye kadar tarihî sözlüklerimizin hemen hemen hepsinde bu sınır tam anlamıyla çizilememiştir. Sözlüklerimizde Arapça ve Farsçanın hâkimiyeti açıktır ve Türkçe kelimelerin sözlükte madde başı yapılması uzun zaman tuhaf karşılanmıştır.

Buna göre, Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*'ü güncel Türkçenin söz varlığını hedef almaktadır. Yani eş zamanlıdır. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te ise -ancak Osmanlıca sözlüklerde karşılaşılabileceğimiz- tarihî kelimelere de yer verilmiş ve bunlar yine tarihî metinlerle örneklenmiştir. Sözlükte geçen ve

Türkçe Sözlük'te yer almayan bu türden sözlerden bazıları şunlardır: *ber* (I, II, III, IV), *berây*, *berâyâ*, *bercîs*, *berd*, *berdâr*, *berkiyye*, *berk urmak*, *berpâ*, *berr*, -*çîn*, *çîn-i seher*, *şâgıl*, *fâriğ*, *güzer*, *ışâ*, *ışk*, *müheyâ*, *tûl* vb.

Müheyâ için verilen örnek:

Müheyâ oldu meclis, sâkiyâ peymâneler dönsün

Bu bezm-i ruh-bahşın şevkine mestâneleler dönsün.

Nef'i

c. *Türkçe Sözlük*'te fiillerin isim şekilleri madde başı yapılmıştır: *abandırmak-abandırma*, *abramak-abrama*, *acıkmak-acıkma*, *hafiflemek-hafifleme-hafifleyiş*, *istemek-isteme-isteyiş* gibi. Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'ün *Eser Hakkında Birkaç Söz* adlı bölümünde, "Fiillerin -mak, -mek'li mastar şekilleri esas alındı, -ma, -me'li şekillere ancak özel bir mânâ kazanmışsa yer verildi." denilse de fiillerin isim şekillerinin madde başı yapıp yapılmaması konusunda tutarsız davranılmıştır. *Abramak*, *acıkmak*, *hafiflemek*, *istemek* sözcüklerinin isim şekilleri (*abrama*, *acıkma*, *acıkiş* vs.) sözlüğe madde başı olarak alınmamış; fakat şu örneklerdeki fiillerin isim şekilleri yeni bir mana kazanmamış oldukları hâlde madde başı yapılmıştır: *belirginleşmek*, *belirginleşme*; *belirmek*, *belirme*; *beslenmek*, *beslenme*; *bilinmek*, *bilinme*; *bilişmek*, *bilişme*; *birikmek*, *birikme*; *bitmek*, *bitme* gibi.

d. İki sözlükte de fiillerin çatı ekleriyle genişlemiş biçimleri madde başı yapılmıştır²: *yapmak*, *yapılmak*, *yaptırmak*, *yaptırılmak*, *yaptırtmak*; *selamlamak*, *selamlanmak*³, *selamlaşmak*.

2.2. Madde Başı Ön Bilgi Bakımından

2.2.1. Kaynak (Hangi Dilden Olduğu) Bakımından

Türkçe Sözlük'te -Yunanca sözler hariç- yabancı söz varlıklarının hangi dilden geldikleri, özgün biçimleri gösterilmiştir: **adliye** is. Ar. 'adliyye, **ahu** is. (a:hu:) Far. *Àhÿ*, **anarşi** is. Fr. *anarchie*, **sadrizam** is. (*sadra:zam*) Ar. *ãadr* + *a'ôam*, **doping** is. İng. *doping*, **fok** is. Fr. *phoque*, **forint** is. Mac. *forint*, **marina** is. (*mari'na*) İt. *marina*, **martin** is. İt. *martini*, **kuruş** is. Alm. *Groschen*, **vasistas** is. (*va'sistas*) Fr.⁴ *vasistas*, **ahbap** ç. is. (*ahba:p*, *-ba:bı*) Ar. *aóbÀb*,

² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Nadir Engin Uzun, "Modern Dilbilim Bulguları Işığında *Türkçe Sözlüğe Bir Bakış*", Mustafa Canpolat Armağanı, Ankara 2003: 284

³ Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'te yoktur.

⁴ Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'te Almanca olarak gösterilmiştir.

çapraz *sf.* *Far.* *çep* + *rÀst*⁵, **han (II)** *is.* *Far.* *òÀn*, **füze** *is.* (*fü'ze*) *Fr.* *fusée*, **istif** *is.* *İt.* *stiva*, **jet** *is.* *İng.* *jet*, **kambiyo** *is.* (*ka'mbiyo*) *İt.* *cambio*, **kamelya** *is.* (*kame'lya*) *Fr.* *camélia*. Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'te Arapça ve Farsça kelimelerin özgün biçimleri verilmiştir. Fakat batı kökenli kelimelerin özgün biçimleri sözlükte yoktur: **adliye** ('adliyye) *i.* *A.*, **ahû** (Àhÿ) *i.* *F.*, **anarşi** *i.* *Yun.*, **sadrâzam** (ãadr-ı a'ôam) *i.* *A.*, **doping** *i.* *İng.*, **fok** *i.* *Fr.*, (forint ve marina sözlükte yok), **martin** *i.* *İt.*, **kuruş** *i.* *Alm.*, **vasistas** *i.* *Alm.*, **ahbap** (aóbÀb) *i.* *A.*, **çapraz** (*çep ü rÀst*) *i.* *F.*, **han** (òÀn) (II) *i.* *F.*, **füze** *i.* *Fr.*, **istif** *i.* *İt.*, **jet** *i.* *İng.*, **kambiyo** *i.* *İt.*, **kamelya** *i.* *Fr.*

2.2.2. Okunuş Bakımından

Türkçe Sözlük'te madde başlarının uzun okunan heceleri iki nokta üst üste (:) ile gösterilmiştir: *abide* (*a:bide*), *biçare* (*bi:ça:re*), *camia* (*ca:mia*), *çak* (*ça:k*), *elim* (*eli:m*), *feryat* (*ferya:t*), *hülya* (*hülya:*), *ıztırar* (*ıztıra:r*), *musiki* (*mu:siki:*), *naz* (*na:z*), *pare* (*pa:re*), *suret* (*su:ret*), *şiraze* (*şi:ra:ze*), *Turan* (*Tu:ran*), *umumi* (*umu:mi:*), *ümmi* (*ümmi:*), *yahut* (*ya:hut*), *zalim* (*za:lim*). Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'te uzun okunan heceler uzatma işareti (^) ile gösterilmiş ve madde başları bu hâlleriyle sözlüğe alınmıştır: *âbide*, *bîçâre*, *câmia*, *çâk*, *elîm*, *feryât*, *hülyâ*, *ıztırâr*, *mûsikî*, *nâz*, *pâre*, *sûret*, *şîrâze*, *Tûran*, *umûmî*, *ümmî*, *yâhut*, *zâlim*. Uzun okunması gerektiği hâlde, düzeltme işaretinin kullanılmadığı durumlarda, mesela *katil*, *kanûn*, *galip*, *gafil* gibi kelimelerin hemen yanında *ka* uzun okunur, *ga* uzun okunur ibaresi konmuştur.

b. *Türkçe Sözlük*'te ince okunması gereken l harfini gösterebilmek için kendisinden sonra bir ünlü varsa bu ünlünün üzerine düzeltme işareti konmuş ve madde başında ayraç içinde belirtilmiştir: *klasik*, *-ği sf.* (*klâsik*); *kilo is.* (*ki'lô*) vb. Kendinden sonra ünlü bulunmayan ve ince söylenmesi gereken l'nin okunuşu ise ayraç içinde belirtilmiştir: *bulvar is.* (*l ince okunur*), *vals is.* (*l ince okunur*) vb. Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'te *klâsik*, *felâket*, *lâf* gibi örneklerde ince okunan l, kendisinden sonra gelen a harfinin üzerine inceltme işareti konarak gösterilmiştir.

2.2.3. Diğer Özellikler Bakımından

a. *Türkçe Sözlük*'te çoğul olan madde başları ç. (çokluk) kısaltmasıyla gösterilmiştir: *ağraz*, *ahbap*, *ahfat*, *ahkâm*, *ahlaf*, *aidat*, *akait*, *akraba*, *akvam*,

⁵ Örnekleriyle *Türkçe Sözlük*'te *çep ü rÀst* biçiminde verilmiştir.

baharat, bakaya, bedayi, eskâr, eyyam, hünnapgiller. Örnekleriyle Türkçe Sözlük'te çoğul madde başları gösterilmemiştir.⁶

b. *Türkçe Sözlük*'te, kimi madde başlarındaki vurgulu hece, vurgu işareti (°) ile gösterilmiştir: *ablatya is. (ablâ'tya)*, *acaba zf. (a'caba)*, *akvaryum is. (akva'ryum)*, *balo is. (ba'lo)*, *bembeyaz sf. (be'mbeyaz)*, *caka is. (ca'ka)*, *dipfriz is. (di'pfriz)*, *edepsizce zf. (edepsi'zce)*, *emrihak is. (e'mrihak)*, *fiilen zf. (fii'len)*, *gırla zf. (gı'rla)*, *günaşırı zf. (gü'naşırı)*, *harita is. (hari'ta)*, *ıskota is. (ısko'ta)*, *odabaşı is. (oda'başı)*, *öleyazmak (öle'yazmak)*, *radyum is. (ra'dyum)*, *reçine is. (reçi'ne)*, *zımpara is. (zı'mpara)*. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te madde başlarının vurgulu heceleri gösterilmemiştir.

2.3. Tanım Bakımından

a. Madde başları tanımlanırken en çok dikkat edilmesi gereken, verilen anlamların kullanım sıklığına göre sıralanmasıdır. *Türkçe Sözlük*'te *besi* maddesine baktığımızda ilk anlam, *yaşatmak ve geliştirmek için gereken besinleri yedirip içirme işi*, şeklinde verilmiştir ki *besi*'nin ilk akla gelen anlamı daha çok budur. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te *besi* için ilk anlam, *hayvan semirtecek yer* şeklindedir. *Türkçe Sözlük*'te maddelerin anlamlandırılmasında sözün en yaygın anlamına öncelik verildiğini söyleyebiliriz. Nitekim bu durum sözlüğün başındaki kullanım ile ilgili notlarda da belirtilmiştir.

Örnekler:

Türkçe Sözlük

bulaşık, -ğı is. 1. Yiyecek veya içeceklerle kirletilmiş mutfak eşyası veya kap kacak.

dalkavuk, -ğu, sf. 1. Kendisine çıkar sağlayacak olanlara aşırı bir saygı ve hayranlık göstererek yaranmak isteyen (kimse), şaklaban, yağcı, yalaka.

Örnekleriyle Türkçe Sözlük

bulaşık s. i. 1. Bulaşmış olan, bulaşan.

dalkavuk b.i. 1. Sarıksız kavuk giyen.

Burada anlam önceliğini tespit etmenin kimi zaman çok zor olduğunu da söyleyelim. Nitekim *bir ara* için *Türkçe Sözlük* ilk anlam olarak *kısa bir süre*, ikinci anlam olarak *geçmişte bir zaman* karşılıklarını vermektedir. *Örnekleriyle*

⁶ Sadece, *ahbap, eskâr* gibi madde başlarına *Türkçede teklik olarak kullanılır*, ibaresi konmuştur.

Türkçe Sözlük'te ise geçmişte bir zaman birinci, kısa bir zaman için karşılığı ise ikinci sıradadır. Bunun gibi örnekler:

Türkçe Sözlük

birim *is.* 1. Bir kümenin her elemanı.

ceph *is. Ar. cebhe* **1.** Bir şeyin veya yapının ön tarafta bulunan bölümü, alnaç.

Örnekleyle Türkçe Sözlük

birim *i.* 1. Ölçü; herhangi bir şeyi ölçmek için kıstas kabul edilen değişmez parça.

ceph (cebhe) *i. A.* 1. Harp sâhası, muhârebe edilen, savaş yapılan yer; harekât sâhası, ateş hattı.

Böyle söz varlıkları kitap, dergi, gazete gibi yayınlardan takip edilmeli; istatistiksel verilerle hangi anlamın daha çok kullanıldığı çıkarılmalı ve bu sonuçlardan hareketle verilecek anlamların sözlükteki yeri belirlenmelidir ki bizim sözlüklerimiz için bu daha çok erkendir.

b. *Türkçe Sözlük, -lı -sız, -lık, -ıcı ekleriyle türetilmiş pek çok sözcüğün tek ve temel anlamı için "...sı olan", "...sı olmayan", "...olma durumu" "...işini yapan" gibi tanımlar vermekle yetinmekte, bu sözcükleri potansiyel anlamları ile listelemektedir. peştamallı, azıklı, başaklı, cakalı, akıntılı, akılı, karalı, akıntılı; cakasız, etsiz; akıllık, akıllılık, akıncılık sözcükleri Türkçe Sözlük'te böylesi ele alınan binlerce sözcükten bir kaçıdır... (Uzun 2003: 284) Türkçe Sözlük'ün 1998 baskısı dolayısıyla yazılan bu makalede söylenenler yeni baskı için de geçerli olup aynı yöntem Örnekleyle Türkçe Sözlük'te de takip edilmiştir.*

Türkçe Sözlük

azıklı *sf.* **1.** Azığı olan. **2. mec.** Yoksulları doyuran.

akıntılı *sf.* **1.** Akıntısı olan. **2.** Eğik, eğimli, meyilli.

cakasız *sf.* Cakası olmayan.

etsiz *sf.* **1.** Eti olmayan. **2.** Kuru, sıksa, zayıf.

akıllılık, -ğı *is.* Akıllı olma durumu, uyanıklık.

akıncılık, -ğı *is.* Akıncı olma durumu.

düzenli *s.* **1.** Düzeni olan, yerli yerinde, kararlı, tertipli, muntazam. **2.** Sistemli, nizamlı.

Örnekleyle Türkçe Sözlük

azıklı (Sözlükte bu kelime yok.)

akıntılı s. Akıntısı olan.

cakasız (Sözlükte bu kelime yok.)

etsiz s. 1. Eti olmayan, eti az, zayıf, arık, *lâgar. 2. İçinde et olmayan.

akıllılık i. Akıllı olma hâli.

akıncılık i. Ordudan önce düşman saflarına saldıran kuvvetlerin hâli ve sıfatı.

düzenli s. 1. Tertibi düzeni olan, *muntazam. 2. Âhengi ve akordu yerinde.

c. İki sözlükteki tanım farklılıklarından bazılarını aşağıda veriyoruz:

Türkçe Sözlük

beslenmek (nsz) 1. Kendini beslemek. 2. Besleme işine konu olmak.

deli kızın çeyizi gibi bir arada sergilenen ve birbirine yakışmayan (eşya).

bin kalıba girmek birbirine benzeyen birçok iş yapmak, sürekli olarak düşünce değiştirmek.⁷

et tırnak olmak sıkı aile bağı kurmak.

Örnekleleriyle Türkçe Sözlük

beslenmek f. 1. Yiyip içmek, iyi gıda almak.

2. Semirtmek, tavlandırmaq.

3. *mec.* Gelişmek, yetişmek.

deli kızın çeyizi gibi: Hep aynı şekilde olan şeyler için söylenir.

bin kalıba girmek: Birbiriyle alâkasız birçok iş, düşünce değiştirmek.

et tırnak olmak: Birbirinden ayrılmaz olmak, birbirine iyice bağlanmak.

Elinin körü sözü *Türkçe Sözlük*'te ülke, yurt; halk; oba, aşiret anlamlarına gelen *el* (III) madde başı içinde; *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük*'te ise organ anlamına gelen *el* (I) içinde yer almaktadır.

2.4. Deyim, Atasözü, Terim Bakımından

a. Her iki sözlükte de deyim ve atasözlerine yer verilmiştir: *dokuz yorgan eskitmek, gönül vermek, kısa kesmek, pireyi deve yapmak, tereciye tere satmak; bugün bana ise yarın sana, davulun sesi uzaktan hoş gelir, hazırda dağlar dayanmaz, taşı sıkısa suyunu çıkarır* gibi.

⁷ “Birbirine benzemeyen birçok iş yapmak, sürekli olarak düşünce değiştirmek” şeklinde tanımlanmalıydı.

Türkçe Sözlük'te *Ali Cengiz oyunu*, *Ali kıran baş kesen*, *Alinin külahını Veliye*, *Velinin külahını Aliye giydirmek*, *Dingonun ahır*, *Hanyayı Konyayı anlamak* gibi özel adlarla kurulmuş deyim ve atasözlerinin sözlükte yer alabilmesi için özel ad madde başı yapılmıştır. Söz gelişi, *Ali Cengiz Oyunu* deyimine yer verebilmek için *Ali*, *Hanya'yı Konya'yı anlamak* deyimine yer verebilmek için *Hanya* sözü madde başı olarak alınmıştır. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te *Hanya* madde başı yapılmış; *Ali kıran baş kesen*, *kırmak*; *Ali'nin külahını Veli'ye*, *Veli'nin külahını Ali'ye giydirmek*, *külah* madde başları içerisinde iç madde olarak, madde başındaki kelimenin ilgili deyim, terim veya atasözünün içinde olduğunu gösteren ▲ işaretiyle verilmiş; *Ali Cengiz oyunu* içinse *alicengiz* madde başı yapılmıştır.

b. Her ne kadar her iki sözlükte terimlere yer verilse de *Türkçe Sözlük*'e alınan birçok terimin *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te bulunmadığı yani terim yönünden sözlüğün sınırlı olduğu görülmektedir. Dil bilgisi terimleri olan *bağımlı sıralı cümle*, *bağımsız sıralı cümle*, *bağlaçlı tamlama*, *beklenmezlik fiili*, *bildirme cümlesi*, *bildirme kipleri*, *birleşik cümle*, *birleşik fiil*, *birleşik isim*, *birleşik kelime*, *birleşik zaman*; matematik terimleri olan *bileşik kesir*, *bileşik önerme*, *bire bir eşleme*; biyoloji terimleri olan *bir güzeliler*; coğrafya terimleri olan *birikinti konisi*, *bitki coğrafyası*; kimya terimi olan *birleşme değeri*, *bitkisel kazein*; zooloji terimi olan *bitkimsi hayvanlar*, *boagiller*; botanik terimi olan *biyaprak* *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te yoktur.

2.5. Örnek Cümle Bakımından

İki sözlüğe baktığımızda, MEB'in sözlüğünde *-örnekleriyle* ismine paralel olarak- madde başları için verilen örneklerin, TDK'nin sözlüğüne göre sayı olarak oldukça fazla olduğu görülmektedir:

Örnekleriyle Türkçe Sözlük

beste i. F. 1. Bağlı, bağlanmış.

2. Herhangi bir mûsikî parçasının makamı ve âhengi, nağme, melodi.

Bir lâhzada bir pancur açılmış gibi yazdan

*Bir **bestenin** engin sesi yükseldi Boğaz'dan.*

Y. K. Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz, 126

Kıskanıp gizlenmiş kazâ ve kader

*Belki binden ziyâde **bestesini***

Bize mîrâsı kaldı yirmi eser.

Y. K. Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz, 12

Belki hâlâ o besteler çalınır.

Gemiler geçmeyen bir ummanda.

Y. K. Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz, 17

Bir gün İcâdiye'de veya Sultantepe'de

Bir beste kanatlanır birden olduğun yerde.

A. H. Tanpınar, Şiirler, 53

Bestesi de, sözleri de vatan gayretinin yaktığı yüreklerden çıkmış olsa gerek.

N. Kemal, Vatan Yahut Silistre, 85

...

Türkçe Sözlük

beste is. Far. *beste* Bir müzik eserini oluşturan ezgilerin bütünü: “*Belki hâlâ o besteler çalınır / Gemiler geçmeyen bir ummanda.*” Y. K. Beyatlı. **beste bağlamak** bestelemek. **beste yapmak** bir müzik eseri yaratmak.

3. İmla Tutumu Bakımından *Türkçe Sözlük* ile *Örnekleyle Türkçe Sözlük*

a. *Türkçe Sözlük* ve *Örnekleyle Türkçe Sözlük*, başka dillerden dilimize geçmiş tamlamaları farklı tutumla yazmaktadır. *Türkçe Sözlük*'te *abıkevser*, *aklıselim*, *şebiarus*, *zâtaliniz*, *sanayiinefise* sözcükleri bitişik yazılırken *Örnekleyle Türkçe Sözlük*'te aynı sözcükler *âb-ı kevser*, *aklı selim*, *şeb-i arûs*, *zât-ı âlî*, *sanâyi-i nefise* şeklinde yazılmıştır.⁸

Burada imla konusunda *Örnekleyle Türkçe Sözlük*'teki bir tutarsızlığı da ifade etmek gerekir. Şöyle ki, *ab* maddesi içerisinde *Türkçe Sözlük*'te *abuhava* şeklinde yazılan sözcük, *Örnekleyle Türkçe Sözlük*'te *âb* maddesi içerisinde *âb u hevâ* şeklinde yazılmış ve *âbuhevâ*'ya gönderme yapılmış, ayrıca sözcük *âbuhevâ* olarak madde başı yapılmıştır. Aynı durum *abd-i âciz* için de geçerlidir.⁹ Fakat *Örnekleyle Türkçe Sözlük* incelendiğinde bu tür tamlamaları *abd-i âciz*, *âb-ı hayat*, *âb-ı Hızır*, *âb-ı zülâl*, *âb u tâb* şeklinde ayrı yazma tutumu gözden kaçmamaktadır.

⁸ *Örnekleyle Türkçe Sözlük âdâbımuâşeret*, *âdâbumûmiye* gibi bazı tamlamaları bitişik yazmıştır.

⁹ *Abd* sözü içerisinde her ne kadar *abdiâciz*'e gönderme yapılsa da sözlükte *abdiâciz* şeklinde bir madde başı yoktur.

b. Madde başlarındaki hece kayıpları *vakit, kti; sabır, -brı; meyil, -yli; şehir, -hri; hasım, -smı; resim, -smi; asıl, -slı; nehir, -hri; beyin, -yni, gönül, -nlü; burun, -rnu; ağız, -ğzi; karın, -rni; boyun, -ynu; göğüs, -ğsü; ünsüz ötümlüleşmeleri açık, -ği; barınak, -ği; kürek, -ği; elek, -ği; araç, -cı; süreç, -ci; söğüt, -dü; itimat, -dı; yurt, -du; kitap, -bı; hesap, -bı; lirik, -ği; mikrop, -bu; lort, -du; lastik, -ği; gardırop, -bu; otomatik, -ği; komik, -ği; prensip, -bi; Arapçadan dilimize geçen ve aslında ikiz ünsüz bulunduran kelimelerin yapılarında var olan çift ünsüzlerin çeşitli kullanımlarla ortaya çıkması *hak, -kku; his, -ssi; zan, -nnı; ret, -ddi*; son ünlüsü kalın olmasına rağmen ince sıradan ek alan Doğu ve Batı kökenli kelimeler *menfaat, -ti; saat, -ti; lügat, -ti; feragat, -ti; harf, -fi; hayal, -li; ihtimal, -li; istikbal, -li; rol, -lü; mareşal, -li; festival, -li* biçiminde *Türkçe Sözlük*'te gösterilmiş olup bunlar *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te yoktur.*

c. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'ün birinci cildinin IX. sayfasında, “İmlâda esas itibarıyla, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ‘Türk Dil Kurumu Yayınları: 525, Ankara, 1993’ baskılı *İmlâ Kılavuzu*’na uyuldu; örneklerin imlâsı orijinal şekliyle muhafaza edildi.” denilerek imla konusundaki tutum ifade edilmişse de söz konusu kılavuza birçok yerde uyulmamıştır. Ayrıca, sözlüğün birinci cildinin XVII. sayfasında yer alan *Kaynak Eserler* bölümünde *TDK İmlâ Kılavuzu* yer almamaktadır.

Örnekleriyle Türkçe Sözlük'ün *Eser Hakkında Birkaç Söz* başlığı altında yer alan açıklamalarını TDK'nin 1993 baskılı *İmlâ Kılavuzu*'na göre değerlendirelim: *mânevî* (TDK İmlâ Kılavuzu: *manevî*), *ifâde* (TDK İmlâ Kılavuzu: *ifade*), *mânâ* (TDK İmlâ Kılavuzu: *mana*), *türkçe* (TDK İmlâ Kılavuzu: *Türkçe*), *âşıkıyım* (TDK İmlâ Kılavuzu: *âşık, -ği*), *işâret* (TDK İmlâ Kılavuzu: *işaret*), *âdâbımuâşeret* (TDK İmlâ Kılavuzu: *adabımuâşeret*).

Bunlar dışında, *İmlâ Kılavuzu*'na aykırı yazımlardan bazıları şunlardır: *Abbâsî* (*Abbâsî*), *dünyâ* (*dünya*), *tâzelemek* (*tazelemek*), *âbide* (*abide*), *abdesthâne* (*abdesthane*), *acabâ* (*acaba*), *acâyip* (*acayip*), *âcil* (*acil*), *açı ortay* (*açıortay*), *akaid* (*akait*), *akrabâ*¹⁰ (*akraba*), *bâb* (*bap*), *akupunktur* (*aküpunktür*), *bâzen* (*bazen*), *davranışleriyle* (*davranışlarıyla*) vb.

¹⁰ Sözlükte, *akrabalık* biçimindeki madde başında ise uzatma işareti yoktur.

d. *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük*'ün *Eser Hakkında Birkaç Söz* bölümünde “*Kat*’i, *meş*’um, *vüs*’at, *cem*’an, *vak*’a, *Kur*’an gibi kelimelerde, *telâffuzdan düşmemiş söyleyişleri verebilmek amacıyla kesme “ ’ “ işâreti kullanıldı.*” denilmesine rağmen *kıta*, *sürât*, *cüret*, *sunî* gibi madde başlarında kesme işaretinin kullanılmadığı görülmektedir. Zira burada, özellikle *sun*’i kelimesinde kullanımdan düşmemiş bir söyleyiş özelliğinin olduğu açıktır. *Türkçe Sözlük*’te bu kelimeler *kati*, *meşum*, *vüsat*, *cevan*, *vaka*, *Kur’an* şeklinde yazılmıştır.

e. İki sözlüğü nispet îsinin yazımı bakımından değerlendirelim:

<i>Türkçe Sözlük</i>	<i>Örnekleleriyle Türkçe Sözlük</i>
ani	ânî
asli	aslî
Avrupai	Avrupâî
beşerî	beşerî
ciddi	ciddî
coğrafi	coğrâfi
dinî	dînî
edebî	edebî
ezelî	ezelî
felsefî	felsefî
fikrî	fikrî
gayriahlaki	gayriahlâkî
haricî	hâricî
irsî	irsî
maddi	maddî
manevi	mânevî
millî	millî
resmî	resmî
ticari	ticârî
yabani	yabânî
zaruri	zarûrî
zirai	zirâî

f. *Türkçe Sözlük*’te Doğu dillerinden alınan sözlerin özgün yazımı, uluslararası bilim çevrelerinde benimsenmiş bulunan çeviri yazısı alfabesine göre verilmiştir: **alem** is. Ar. ‘*alem*; **hakikat**, **-ti** is. (*haki:kat*) Ar. *óáúîúat*;

Huda öz. is. (*huda:*) *Far.* òudÀ; **hudayinabit** sf. (*huda:yi:na:bit*) *Far.* òudÀy + *Ar.* -î + nÀbit. Bitişik olarak yazılan ve iki kelimesi de aynı dilden olan sözlerin köken bilgisi verilirken iki kelimenin arasına (+) işareti, kelimeye gelen ve yabancı kökenli olan eklerin arasına (-) işareti konmuştur, **şehriyar** is. *Far.* şehir + yÀr; **cihannüma** is. *Far.* cihÀn-numÀ vb. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te bu kelimeler, **alem** ('alem) *i. A.*; **hakikat** (óáúíúat) *i. A.*; **Hudâ**, **Hüdâ** (òudÀ) öz. *F.*; **hudâyînâbit** (òudÀyi nÀbit) *b. s. Osm.*; **şehriyâr** (şehir-i yÀr) *i. F.*; **cihânnümâ** (cihÀn-nümÀ) *b. i. F.* biçiminde gösterilmiştir.

4. Kısaltmalar Bakımından *Türkçe Sözlük* ile *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*

Türkçe Sözlük'te 84, *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te 114 kısaltma kullanılmıştır.

Her iki sözlükte kısaltmaları aynı olan kelimeler şunlardır:

Alay (alay yolu), *Alm.* (Almanca), *anat.* (anatomi), *argo* (argo), *ask.* (askerlik), *astr.* (astronomi), *bağ.* (bağlaç), *biy.* (biyoloji), *bot.* (botanik), *Bulg.* (Bulgarca), *ç.* (çokluk), *den.* (denizcilik), *e.* (edat), *ed.* (edebiyat), *eğt.* (eğitim), *Erm.* (Ermenice), *esk.* (eskimiş), *fel.* (felsefe), *fiz.* (fizik), *fizy.* (fizyoloji), *Fr.* (Fransızca), *hkr.* (hakaret yolu), *huk.* (hukuk), *İbr.* (İbranice), *İng.* (İngilizce), *İsp.* (İspanyolca), *İt.* (İtalyanca), *kim.* (kimya), *Lat.*¹¹ (Latince), *man.* (mantık), *mat.* (matematik), *mec.* (mecaz), *mim.* (mimarlık), *müz.* (müzik), *öz.* (özel), *Rus.* (Rusça), *sin.* (sinema), *sp.* (spor), *T.* (Türkçe), *tar.* (tarih), *tıp* (tıp), *tic.* (ticaret), *tiy.* (tiyatro), *tkz.* (teklifsiz konuşma), *TV.* (televizyon), *vb.* (ve benzerleri), *Yun.* (Yunanca), *zf.* (zarf), *zm.* (zamir).

Kısaltma farklılıkları şu biçimdedir:

	<i>Türkçe Sözlük</i>	<i>Örnekleriyle Türkçe Sözlük</i>
Arapça	<i>Ar.</i>	<i>A.</i>
coğrafya	<i>coğ.</i>	<i>coğr.</i>
ekonomi	<i>ekon.</i>	<i>eko.</i>
dil bilgisi	<i>dbl.</i>	<i>dil.</i>
Farsça	<i>Far.</i>	<i>F.</i>
geometri	<i>geom.</i>	<i>geo.</i>
halk ağzında, dilinde	<i>hlk.</i>	<i>halk dili.</i>

¹¹ *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te *Lât.*

isim	<i>is.</i>	<i>i.</i>
jeoloji	<i>jeol.</i>	<i>jeo.</i>
meteoroloji	<i>meteor.</i>	<i>met.</i>
psikoloji	<i>psikol.</i>	<i>psik.</i>
sıfat	<i>sf.</i>	<i>s.</i>
Slavca	<i>Sl.</i>	<i>Isl.</i> ¹²
sosyoloji	<i>sos.</i>	<i>sosy.</i>
teknoloji	<i>tekno.</i>	<i>tek.</i>
ünlem	<i>ünl.</i>	<i>ü.</i>
yardımcı fiil	<i>yar.</i>	<i>y.f.</i>
zooloji	<i>zool.</i>	<i>zoo.</i>

Türkçe Sözlük'te olup *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te yer almayan kısaltmalar şunlardır¹³:

bl. (bilgişim), *-den* (-den durum ekiyle kullanılan fiil), *d.b.* (dil bilimi), *din b.* (din bilgisi), *-e* (-e durum ekiyle kullanılan fiil), *-i* (nesnesi *-i* durum eki alan fiil), *kaba* (kaba konuşmada), *Kor.* (Korece), *-le* (*ile* edatıyla kullanılan fiil), *Mac.* (Macarca), *mdn.* (madencilik), *min.* (mineroloji), *nsz.* (nesne almayan fiil), *Port.* (Portekizce), *Rum.* (Rumca), *şaka* (şaka yollu), *tek.* (teknik), *tkz.* (teklifsiz konuşmada).

Örnekleriyle Türkçe Sözlük'te olup *Türkçe Sözlük*'te yer almayan kısaltmalar şunlardır:

a.ç. (açıklama), *ant.* (antropoloji), *ark.* (arkeoloji), *A.t.* (Arapça tamlama), *at.* (atasözü), *b.* (birleşik), *b. bk.* (buna bakınız), *bib.* (bibliyografya), *bk.* (bakınız), *cer.* (cerrahî), *dey.* (deyim), *din.* (dinî terim), *ek.* (ek-fiil), *elek.* (elektrik), *est.* (estetik terimi), *etnog.* (etnografya), *f.* (fiil), *F.t.* (Farsça tamlama), *gal.* (galat), *Grk.* (Grekçeden), *H.* (Hicrî sene), *hat* (hat sanatı), *hv.* (havacılık), *Hz.* (Hazret-i), *ik.* [iktisat (ekonomi)], *inş.* (inşaat), *koz.* (kozmozografya), *M.* (miladi sene), *m.* (matar), *mar.* (marangozluk), *mit.* (mitoloji), *opt.* (optik), *Osm.* (Osmanlıca), *oto.* (otomobil), *ölm.* [ölüm (yılı)], *ped.* (pedagoji), *res.* (resim), *s.t.* (sıfat tamlaması), *san. tar.* (sanat tarihi), *siy. ve*

¹² *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te *Slav, Isl.* şeklinde kısaltılmış; fakat kelime *ı* harfi içerisinde değil de *i* harfi içerisinde *Islav, Slav* biçiminde madde başı yapılmıştır.

¹³ *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'ün elimizdeki baskısının ilk üç cildinde *Kısaltmalar* listesine *eğt.* (eğitim terimi) kısaltmasıyla başlanmış; fakat dördüncü ciltte gerekli düzeltme yapılmış ve bu cildin başında eserde kullanılan kısaltmaların tam listesi verilmiştir.

sosy. (siyaset ve sosyoloji), *Süryanice* (Süryanice), *tas.* (tasavvuf), *ter.* (terim), *teşm.* (teşmil yoluyla), *trig.* (trigonometri), *vet.* (veterinerlik).

5. Özel İşaretler Bakımından *Türkçe Sözlük* ile *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük*

Türkçe Sözlük'te kullanılan işaretler şunlardır:

: Uzun okunan heceye gösterir: elâ:, ka:til, a:let, a:lem, raki:p

‘ Vurgulu heceyi gösterir: gü‘zün, ça‘bucak, a‘nsızın

→ Madde başı gönderme işareti

Örnekleleriyle Türkçe Sözlük'te kullanılan işaretler şunlardır:

● Madde başındaki kelimenin, ilgili deyim, terim veya atasözünün başında olduğunu gösterir.

▲ Madde başındaki kelimenin ilgili deyim, terim veya atasözünün içinde olduğunu gösterir.

→ Bakılması gereken kelime veya deyim gösterir.

6. Cilt ve Sayfa Sayısı Bakımından *Türkçe Sözlük* ile *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük*

Türkçe Sözlük, 2244 sayfadan oluşan tek ciltlik bir sözlük. *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük*, toplam 4 cilt. 1. cilt 884 sayfa, 2. cilt 885'ten 1835'e kadar, 3. cilt 1837'den (aradaki bir sayfa yani 1836 atlanmış) 2386'ya kadar, 4. cilt 2387'den 3337'ye kadar devam ediyor.

7. Sonuç

Sözlük çalışmasına geçmeden önce, çalışmada görev alacak ekibin, üzerinde anlaşabilecekleri ortak bir yöntem belirlemesi gerekir. (Boz 2006: 31) Dolayısıyla sözlükçülük düzenli, ilkeli ve sistemli bir çalışmaya ihtiyaç duymaktadır. Diyebiliriz ki sözlük bilimi dilin en zor alanlarından birisidir. Sözlüklerde yer alacak en küçük bir hata bile dile zarar verebilecektir. Bu itibarla, *Örnekleleriyle Türkçe Sözlük* aceleye getirilmiş bir sözlük olarak önümüzde durmaktadır. Sözlüğü hazırlayan komisyon üyelerinin birbirleriyle kopuk bir şekilde çalıştığı, sadece madde başlarıyla iç maddelerin oluşumundaki tutarsızlıklardan bile hemen anlaşılmaktadır.

Tanımlamada dildeki kullanım sıklığına çoğunlukla dikkat edilmemesi, imladaki tutarsızlıklar, aynı söz varlığının birkaç yerde sözlüğe alınması, sözlükte bulunan terim sayısının çok sınırlı olması, sözlüğün ilk üç cildindeki

listede kısaltmaların eksik verilmesi ve birçok yerde anlam verirken *Türkçe Sözlük*'ü tekrar etmesi sözlüğün diğer zayıf yönleridir.¹⁴

Türkçe Sözlük ise eksiksiz bir sözlük olmamakla birlikte *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'e göre daha tutarlıdır. Yeni bir anlam kazanmasa da fiillerin isim biçimlerinin ve çatı ekleriyle kurulmuş biçimlerinin sözlüğe alınması, bize göre sadece sözlüğün oylumunu artırsa da, bu bir tercihtir ve sözlüğü hazırlayanların 'yöntem'idir. Zaten iki sözlük arasındaki en belirgin fark budur. *Türkçe Sözlük* yöntemli başka bir deyişle sistemli bir sözlüktür. Bu da, Türk Dil Kurumunun altmış yılı aşkın bir sözlük geleneğinden kaynaklanıyor olsa gerek. *Bugün farklı amaçlar doğrultusunda hazırlanan farklı sözlük türlerinin varlığı söz konusudur. Hangi türde olursa olsun sözlük, amacın belirginleştirilmişinden, madde başlarının düzenlenmesine ve tanımların verilmesiyle madde başı için temel anlam ve ilgili yan anlamların kullanım sıklığına göre sıralanışına kadar daha pek çok konuda özenli, ilkeli ve yöntemli bir çalışmayı gerektirmektedir.* (Uzun 1999: 54)

Elbette bu alanda yapılacak her bir çalışma, dil hazinemizin bütün zenginliği ile ortaya çıkmasına büyük katkılar sağlayacaktır. Ama her sözlük öncekilerin bir tekrarı olmamalı; imla bakımından dilde bir karışıklığa kapı aralanmaması için de bu açıdan bir birlik gözetilmelidir. En önemlisi de, bu türden çalışmalar aceleye getirilmemelidir, diye düşünüyoruz. Nitekim, *İngilizce Collins Co-build sözlüğünün veri toplama süresi 20 yılı aşmıştır.* (Kocaman 1998: 112)

Sözlük bilimi uygulama ve kuramı birleştiren çok yönlü bir çalışma alanıdır. Çağdaş, güvenilir sözlüklerin öncelikle dil bilimi bulguları ve yöntemleriyle temellendirilmeleri gerekir. (Kocaman 1998: 112) Dilimiz, ancak bu niteliklerdeki çalışmaların sonunda elde edilecek kusursuz sözlüklerle, beklediğimiz aydınlığa ve kesinliğe kavuşacaktır.

---

¹⁴ Ayrıntılar için bk. M. Ali Tanyeri, "*Örnekleriyle Türkçe Sözlük Üstüne*", İlmî Araştırmalar, s. 13, İstanbul 2002: 201-222.

Kaynaklar

- Aksan, D. (1998), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: TDK Yayınları.
- Boz, Doç. Dr. E. (2006), “Sözlük ve Sözlükçülük Sorunları, Tartışmalar ve Öneriler”, *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, İstanbul: Divan Yayınevi, 9-46.
- İlaydın, H. (1953), Sözlüklerimize Dair, *Türk Dili*, Aralık, 27: 127-132.
- Kocaman, A. (1998), “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, *Kebikeç* 6: 111-113. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük* (1 ve 2. ciltler 1995, 3 ve 4. ciltler 1996) Ankara: MEB Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2005), Ankara: TDK Yayınları.
- Uzun, L. (1999), “1945’ten Bu Yana Türkçe Sözlükler”, *Kebikeç* 7-8: 53-57.
- Uzun, N. E. (2003), “Modern Dilbilim Bulguları Işığında Türkçe Sözlüğe Bir Bakış”, *Dil ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu 2003, Mustafa Canpolat Armağanı* (Yayımlayanlar: Aysu Ata, Mehmet Ölmez), Ankara: 281-293.